

Тематичний напрям/ Thematic direction

Інноваційний розвиток обліково-аналітичних та податкових інструментів в контексті сучасних глобальних і національних викликів. / Innovative development of accounting and analytical and tax tools in the context of modern global and national challenges.

Ліхонцова Г.С., Мартиненко К.Р.

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

МОДИФІКАЦІЇ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ

Згідно Податкового кодексу України, податок на додану вартість є формою вилучення до бюджету частини доданої вартості, створюваної на всіх стадіях виробництва та реалізації, і визначається як різниця між вартістю реалізованих товарів, робіт, послуг та вартістю матеріальних витрат виробництва та обігу. В Україні ПДВ фактично не пов'язаний із процесом створення і зростання вартості, що створює численні проблеми при його застосуванні [4].

Податок на додану вартість є найбільш складним для обчислення з усіх податків, що входять в податкову систему України. На сьогодні правове регулювання ПДВ не є в повній мірі ефективним. Це пов'язано як з недостатньою теоретичною розробленістю ряду проблем правового регулювання ПДВ, так і з недосконалістю чинного податкового законодавства [1, 2]. ПДВ у законодавстві визначається як податок з обороту, доповнений корупційними складовими: податковий кредит і відшкодування з бюджету. Завдяки цим специфічним елементам ПДВ в Україні перетворився в основний вид кримінального бізнесу.

Більшість проблем податкового законодавства прямо або побічно пов'язані з податком на додану вартість, зокрема: з визначенням об'єкта оподаткування, податкової бази, обґрунтуванням податкової ставки і методами адміністрування податку. ПДВ в існуючому вигляді є чисто монетарною мірою поповнення скарбниці. Можливо, з цих причин багато вчених давно виступають за скасування ПДВ і його заміну податком з обороту. Між ПДВ і податком з обороту існує лише одна істотна різниця: ставка ПДВ фіксується в Податковому кодексі України та є стабільною [3], але об'єкт оподаткування визначено неоднозначно; ставка податку з обороту залежить від числа посередників, які доводять товар від виробника до кінцевого споживача.

Правда, в умовах вільних цін зазначена різниця носить чисто теоретичний характер. Запроваджений Податковим кодексом України ПДВ є спробою удосконалення податку з обороту, що слідує з аналізу механізму його обчислення і справляння. Чинна редакція ПКУ містить ряд невідповідностей закріпленої системи обчислення ПДВ і його сутності. Так, з буквального тлумачення положень ст. 188-192 ПКУ слідує, що порядок обчислення ПДВ зводиться до визначенням не ПДВ, а податку з обороту, оскільки податкова база являє собою вартісну характеристику не доданої вартості, а саме обороту з реалізації, передачі, ввезення-вивезення товарів, робіт, послуг. Такий підхід законодавця до регламентації порядку обчислення суперечить економічній суті податку.

Аналіз поглядів вчених на сутність поняття «додана вартість» зводиться до того, що об'єкт оподаткування – це те, що підлягає оподаткуванню. Очевидно, що об'єктом оподаткування має виступати додана вартість, а не операції її поставки (реалізації). З огляду на вищесказане, вважаємо за доцільне ввести зміни до ст. 185 Податкового кодексу України, виклавши її в такій редакції [4]: «Об'єктом оподаткування є додана вартість товарів (робіт, послуг)».

Детальний алгоритм обчислення доданої вартості в Податковому кодексі годі й прописувати. При такому визначенні стає точно визначена податкова база, і будь-який відомий

метод обчислення податкових зобов'язань повинен давати один і той же результат. Застосування альтернативних методів обчислення податкових зобов'язань дозволить уникнути багатьох недоліків адміністрування податків, і не тільки ПДВ. Платник податків може сам вибирати метод обчислення податку. Податкові органи мають право застосовувати альтернативні методи обчислення при проведенні податкових перевірок, законності вимоги на відшкодування податку з бюджету, для контролю обґрунтованості (справедливості) застосовуваних цін, трансферного ціноутворення, оцінки рівня тіньового виробництва і тіньового фонду оплати праці. Визначені у Податковому кодексі України (як об'єкти оподаткування ПДВ) операції з поставки товарів, послуг, імпорту та прирівняні до них насправді визначають не об'єкт оподаткування, а умови, за яких виникають податкові зобов'язання платника, або момент виникнення податкових зобов'язань (момент визначення податкової бази). Для врахування цього факту необхідно ввести зміни до відповідних статей Кодексу. Зокрема в ПКУ слід додати пункт 194.1.2, змінити назву статті 194 і пункт 1 статті 194 та викласти їх в такій редакції [4]:

–194. Додана вартість оподатковується за основною ставкою.

–194.1. Додана вартість оподатковується за ставкою, зазначеною в підпункті « а » пункту 193.1 статті 193 цього Кодексу, яка є основною при здійсненні операцій ... (далі по тексту).

–194.1.2. Додана вартість лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, а також медичних виробів, які внесені до Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення або відповідають вимогам відповідних технічних регламентів, що підтверджується документом про відповідність, та дозволені для надання на ринку та/або введення в експлуатацію і застосування в Україні оподатковується за ставкою, зазначеною в підпункті « в » пункту 193.1 статті 193 цього Кодексу.

Перейменувати назви статті 195 і пункту 195.1, виклавши їх в такій редакції:

–195. Додана вартість оподатковується за нульовою ставкою.

–195.1 Додана вартість оподатковується за нульовою ставкою при здійсненні операцій ... (далі по тексту). Товари вважаються вивезеними за межі митної території держави, якщо їх вивезення підтверджено митною декларацією, оформленою відповідно до вимог Митного кодексу, і на банківський рахунок експортера зараховані кошти від покупця, що знаходиться за межами митної території держави. Назву статті 196 та підпункт 196.1 ПКУ викласти в такій редакції [4]:

–Стаття 196. Додана вартість не підлягає оподаткуванню або не включається до об'єктів оподаткування.

–196.1. Не підлягає оподаткуванню або не включається до об'єктів оподаткування додана вартість при здійсненні операцій ... (далі по тексту). Необхідно також ввести редакційні правки в усьому розділі V Податкового кодексу України, щоб узгодити його зміст з новим визначенням об'єкта оподаткування та моменту визначення податкової бази (податкових зобов'язань).

Таким чином, результативність податкового регулювання залежить від того, наскільки точно визначені цілі і оптимально підібрані засоби для їх досягнення. Воля законодавця, спрямована на регулювання податкових відносин, має бути строго визначеною і однаково розумітися усіма учасниками відносин.

У Податковому кодексі України визначення об'єкта ПДВ не відображає економічний зміст цього поняття, що не дозволяє об'єктивно і точно визначити податкову базу. Обчислення податкової бази вимагає введення зайвих елементів правового механізму податку – податковий кредит, податкова накладна і окремого бухгалтерського і податкового обліку.

Усунення зазначених недоліків бачиться в тому, щоб визначити додану вартість об'єктом ПДВ і вести облік податкової бази на основі сплачених банківських рахунків, що забезпечує єдину облікову політику – симетрію між відрахуваннями і нарахуваннями як у часі, так і за

сумами. Саме через реалізацію суспільство визнає економічну доцільність доданої вартості, а сплачений рахунок підтверджує наявність доданої вартості в загальноекономічному сенсі.

Література:

1. Kamenskaya E. A. The situation of economic security in the context of the development of the digital economy. *Scientific research*. 2019. № 1(27). pp. 28-30.
2. Korotkova O. V. Software features economic security of business activities in the age of digital technologies. *Bulletin of the O. E. Kutafin University*. 2020. № 7. pp. 53-59.
3. Likhonosova G. Leveling financial exclusion: the metabolism of socio-economic systems. Collective monograph *Theoretical Foundations in Economics and Management*. USA: Primedia eLaunch LLC, 2022. pp. 294–303.
4. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

Гребенікова О.В., Денисова Т.В.

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗНИЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Мінливість сьогодення, вплив соціально-поведінкових обмежень внутрішнього і зовнішнього характеру, сучасних глобальних і національних викликів поглиблюють розвиток кризових явищ у всіх сферах суспільного життя та національної економіки України, охоплюючи виробничу, соціально-трудова, фінансову та інші підсистеми. За таких умов нагальною потребою стає моделювання системи зниження ризику втрат суб'єктів господарювання, яка буде зорієнтована на запобігання кризовим проявам у всіх сферах діяльності та безболісне подолання їх негативних наслідків з метою забезпечення соціально-економічного розвитку.

Проблемами аналізу, оцінки та ідентифікації ризиків, викликаних ними економічних втрат і їх впливу на стан діяльності суб'єктів господарювання займалися зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти, а саме: В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко [1], Н.М. Внукова, В.А. Смоляк [2], К.Д. Семенова, К.І. Тарасова [3], В. В. Лук'янова [4] тощо та ін. Проблемами нівелювання економічних втрат займалися В. І. Аранчій, М. М. Ігнатенко [5], В. М. Даніч [6] та ін. Проте проблема розроблення цілісної концепції аналізу і запобігання економічних втрат суб'єктів господарювання з урахуванням ризиків, які виникли під впливом соціально-поведінкових обмежень залишається невирішеною.

З метою запобігання негативного впливу сучасних глобальних і національних викликів суб'єктам господарювання доцільно проводити моделювання системи зниження економічних втрат, досліджувати алгоритми управління системними ризиками, розробляти профілі відповідей і комплекс фінансових обмежень тощо.

Для моделювання системи зниження економічних втрат суб'єктів господарювання пропонується використовувати розроблену концептуальний підхід, який складається з 7 етапів.

На першому етапі моделювання системи нівелювання необхідно визначити усі можливі ризики з метою врахування їх впливу на суб'єкт господарювання в умовах перманентності соціально-поведінкових обмежень.

На другому етапі доцільно побудувати функцію виживаності, використання якої дає можливість виявити основні фактори виживаності суб'єкта господарювання в умовах розповсюдження кризових явищ [7, 8]. Основні статистичні методи оцінювання ризиків (метод Монте-Карло, VAR-методи тощо), не враховують фактор часу. Проте ймовірність настання